NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 Cor. IV: 13.

WAAKT!

Met deze opwekking uit Gods woord ſpraken wij onze lezers en ons zelven toe bij de intrede van dit jaar, hetwelk ook voor ons Vaderland, bijzonder in Godsdienſtige en kerkelijke betrekking, opmerkelijke dingen aanbracht. Gelijk in vele, vooral Protestantſche, gewesten van Europa, zoo is ook hier te lande een beginſel van opwekking uit den algemeenen doodſlaap van onverſchilligheid en *neologie* in de Godsdienst zichtbaar geworden, in de dorre beenderen eene beweging ten leven. De dingen, die boven alles wat ter harte gaan mag, ter harte moesten genomen worden, de behoudenis van zielen, de waarheid in het ſtuk van Godsdienst, worden op nieuw onder velen ter ſprake gebracht. De leer des waarachtigen heilgeloofs, zoo als die door Apostelen en Apostoliſche kerkvaders, door Hervormers en Hervormden begrepen werd, wordt door meer dan een getuigenis tegen den geest des afvals en de laauwheid der eeuw openbaar gemaakt, en verdedigd. De eeuwige waarheden worden wederom gehandhaafd, niet op den grondſlag van menſchelijke overleveringen, of op het gezag alleen van medegeloovigen en voorgangers uit vroeger of eigenen leeftijd; maar van dat altijd nieuw, altijd versch, eeuwig blijvend, eenig onfeilbaar woord van God, en daarom zelve tot eenen rijkdom van ontwikkeling, die door beſtrijding altijd eerder bevorderd dan belemmerd werd. Is het vreemd, zoo met de levensopwekking, die de God aller genade in het midden dezer donkere tijden om Zijns grooten Naams wille te weeg brengt, te gelijk niet ſlechts ſchuddingen, maar ook ſchadelijke inmengſelen, ja ſtellige verkeerdheden zich ontwikkelen, door welke vaak welmeenenden zich laten innemen; en van welke zoo onverſchilligen als vijanden der waarheid zich een voorwendſel maken tot wederſtand aan de waarheid zelve, en hare kracht? Waakzaamheid dan, opmerking, *beproeving der geesten of zij uit God zijn*, zijn noodig, zoodra de doodſlaap, waaruit het eene dierbare plicht en roeping was, en blijft, wakker te maken, eenigzins begint te wijken, en de zuurdeesſem des Evangeliums naar zijnen aart begint te werken in het deeg. Geſtadige afhanklijkheid, gebed, en een oog, als dat van David, *gedurig op den Heere* (1) gericht, zijn er noodig, om niet door verleidingen van zeer tegenovergeſtelden en in het wezen der zaak even gevaarlijken aart, medegeſleept te worden; om in den ijver niet te verflaauwen, maar dan ook *allen tijd te ijveren in het goede* (2); om den *geest niet uit te blusſchen*, en toch niet mede te gaan met dien, welke eenen Jehu bezielde, of zelfs eenen Petrus in den hof; om geene gemeenſchap met de zonde, de dwaling, veelmin den afval in de Kerk te hebben, en tevens noch ſcheiding noch afſcheiding naar menſchelijke wijsheid, of in eigen kracht, te beramen, maar alles te bedenken en te doen naar de leiding van *dien Geest niet der vreesachtigheid, maar der kracht, der liefde, en der gematigdheid* (3). — Wie is tot deze dingen bekwaam? Niemand uit zich zelven, zegt het woord der vrije genade, en het getuigenis onzer eigene harten en ondervindingen, zoo velen wij in waarheid die leere Gods toegedaan zijn. Maar ook dit ſtaat geſchreven: *Hij die ons roept is getrouw, die het ook doen zal* (4). Wat zullen wij elkander dan toeroepen, broeders in den Heere Jeſus Christus? *Waakt en bidt!*

Maar van de tegenſtanders bedriege niemand zich zelven, zoekende om hetgene dat uit den mensch, en uit menſchelijk bederf of toevoeging is, hetgene dat uit God is te wederſpreken, of verdacht te maken, en zich zel-

(1) Pſ. XXV. v. 15. Pſ. CXXIII. (2) Gal. IV. v. 18.
(3) 2 Tim. I. v. 7. (4) 1 Theſſ. V. v. 24.

ven in zijne vijandſchap of onverſchilligheid te verſterken! Het is niet naar hetgeen der menſchen is, dat wij zullen geoordeeld worden, maar het is om de ongehoorzaamheid aan het getuigenis van God dat wij zullen veroordeeld worden. De vraag is niet: wat ergernis, of aanleiding tot ergernis gaf de diſcipel? maar *wat zegt de Meester?* Wij worden niet gewezen op menſchen, maar op Christus Jeſus! Niemand dan verachte *den wel aangenamen tijd*, om dat het gene van den Heere voorzegd is, ook geſchiedt: *Daar moeten ergernisſen komen: een iegelijk zie toe voor zich zelven.* Hij, de Heere, zaait het goede zaad; maar, (Hij heeft het gezegd!) de vijand komt, en ſtrooit zijn onkruid daarneven. Zoo ging het toe bij de prediking en uitbreiding van het Evangelie; zoo bij de Hervorming der zestiende eeuw; zoo bij elke wederopwekking van geestelijk leven en geestelijke zielsbehoefte ten allen tijde en plaatſe! Geen dwaalweg intusſchen van Phariſeën of Sadduceën mocht Moſes en de Propheten doen miskennen: geen der velerlei verbasteringen in het Christendom, ontſchuldigt de verwerping van het Christendom zelf; geen razende wederdooperij vermag het Godswerk dier Reformatie verdacht te maken, die zelve tegen dezen gruwel het eerſte getuigde. Verſchil, of oneenigheid, of afwijking zelfs, onder de genen die geacht worden eene zelfde zaak des Heeren voor te ſtaan, mag dan ook veelmin in *onzen* tijd, en in *ons* land, die ſtem van Boven doen miskennen, die, door alles henen wat geſchiedt, zich zoo onderſcheidenlijk laat hooren, en ons toeroept: *Bekeert u, want het koninkrijk des Heeren is nabij!*

DE PROFEET JONA.

De HEERE zal ons na twee dagen levendig maken: op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen, en wij zullen voor zijn aangezichte leven. Dan zullen wij kennen: wij zullen vervolgen om den HEERE te kennen. Zijn uitgang is bereid als de dageraad.

Hoz. VI. v. 2, 3.

Onder de goddelijke boeken des Ouden Verbonds, die in de laatſte tijden door het ongeloof bitterst miskend, en tot de laagte van een verdichtſel vernederd werden, is vooral dat van Jona den Profeet te noemen. Wanneer men Christus uit het Oude Testament wegneemt, dan mogen ook zijne voorbeelden niet als historisch, als werkelijk aanwezig geweest, worden aangenomen; en onder die voorbeelden beſlaat naar het woord des HEEREN zelf dat van Jona eene heerlijke plaats; *want gelijk Jonas drie dagen en drie nachten was in den buik des walvischs, alzoo moet de Zone des menſchen drie dagen en drie nachten wezen in het harte der aarde* (1). — Hoe veel waardiger en waarachtiger is de beduidenis dezer gewichtige geſchiedenis in haren *Inhoud* bij onze aloude Staten-vertaling opgegeven, alwaar gezegd wordt »dat *God door zijne onbegrijpelijke regering, den Profeet heeft gemaakt tot een voorbeeld van onzen Heere* JEZUS CHRISTUS, dewijl hij na het ſtillen des onweders als hij in de zee was geworpen, drie dagen en drie nachten geweest is in den buik des walvischs; ondertusſchen evenwel naar ziel en lichaam levendig behouden, en daarna op het land weder uitgeſpogen: gelijk onze Heere Christus, Gods toorn geſtild hebbende, drie dagen en drie nachten is geweest in den buik der aarde, en daarna uit den grave verrezen.”

Wij willen deze geſchiedenis in het kort als historie en als type beſchouwen, vooral naar aanleiding van een belangrijk en uitvoerig vertoog, daarover in een Hoogduitsch kerkblad geplaatst, bij gelegenheid van het dood- en paaschfeest onzes Heeren in het jongst-verloopen jaar.

Onder de afgodiſche regering van Jeroboam den II^{de} in Israël, ging het Rijk der tien ſtammen meer en meer zijnen ondergang te gemoet. Echter zag de Heere in ontferming neder op de jammerlijke ellenden Israëls (1), en zond hun niet alleen uiterlijk bijſtand door den dapperen arm van Jeroboam, maar ook inwendig door de zending der Profeten. Onder hem was het dat Hozea profeteerde. De ſchaapherder van Thekoa, van God ten profeet beroepen, Amos gaat onverſchrokken naar den hoofdzetel der afgoderij, naar Bethel, en profeteert met kracht zelfs tegen den afgodiſchen Priester Amazia (2). Maar ook het werktuig van hetwelk zich God wilde bedienen om Israël naar het land der dienstbaarheid weg te voeren, was reeds toebereid. Het machtige Asſyriſche Rijk dreigde den kleinen ſtaat der Israelitiſche ſtammen verderf en ondergang. Israël, in zijne verblinding, in ſtede van zich tot den Heere te bekeeren boeleerde met Asſur om eene verbindtenis, en luisterde niet naar de waarſchuwende ſtem der Profeten die zijn ondergang als nabij aankondigden, waarin dan ook het rijk der tien ſtammen onder hun Koning Menahem verzonk. In dezen zelfden tijd leefde ook Jona de zoon van Amithai, uit den ſtam Zebulon. Hij had den koning Israëls aangezegd, dat deze de Syriërs ſlaan zoude; en zijne voorzegging was vervuld geworden. Doch een ongelijk bezwaarlijker last wachtte hem. Waar God de heidenſche volken een tijdelijken zegepraal over zijn volk toegeſchikt of geſchonken had om zijne oordeelen over deszelfs ongehoorzaamheid uit te voeren, betoonde de Heere ook aan deze natiën doorgaans zijne hooge Majesteit en onwederſtaanbaren arm,

---

(1) Matth. XII. v. 39, 40. Het is onbegrijpelijk hoe Profesſor Van der Palm in zijne Inhoudsopgave zeggen kan: »Er is voor de eer der Openbaring niets nadeeligs in gelegen, dat men het voor een leerzaam verdichtſel houdt, waarin vele gewigtige waarheden aangaande God en zijn beſtuur, aangaande den mensch en zijne verpligting, op eene levendige en aanſchouwelijke wijze tot leering en onderrigt van alle tijden worden voorgeſteld; terwijl desniettemin de Zaligmaker het verblijf van Jona in den visch tot een teeken van zijn eigen verblijf in het graf kon ſtellen, daar het hier niet op het ware of verſierde van dit geval, maar alleen op de overeenkomst met de zaak waarvan het tot een teeken geſteld werd aankwam.” Want wat beteekenen dan de woorden van den Heere: *De mannen van Nineve zullen opſtaan in het oordeel met dit geſlachte, en zullen hetzelve veroordeelen; want zij hebben zich bekeerd op de predikinge van Jona?* Of meent men, dat de Mond der waarheid zich hier, hetzij voorbedachtelijk of onwetens naar de inbeelding der Joden van zijnen tijd geſchikt zoude hebben? Men zie ons eerſte Deel, Nr. 10: *Gods Woord de waarheid*, bl. 2.

(1) 2 Kon. XIV. v. 26.

(2) Amos VII. v. 10-17.

om hen voor zijn aangezichte te vernederen. Zoo was het met de Egyptenaren in Mozes dagen; zoo met de Filistijnen in Samuels tijd, met het volk van Babel in dien van Daniël; en thans ook met het Rijk van Asſur in de dagen van onzen Profeet. Ook hier moet Jona den aanſtaanden verwoesters van het Rijk Israëls prediken en de heerlijkheid van JEHOVA's naam openbaren. De Profeet heeft zich naar de overoude Hoofdſtad het beroemde Nineve te begeven; die ſtad van welke een eenigzins later levende Profeet ſchrijft, dat zij eene bloedſtad was, gansch vol van leugen en verſcheuringe (1). Een zware last voor den Profeet, niet minder dan die welke Mozes ontving om te gaan tot Farao, den koning van Egypte. Daarenboven waren valſche denkbeelden van Gods barmhartigheid bij den Profeet geworteld, terwijl hij niet bedacht, hoe naauw de openbaring en betooning derzelve verbonden was aan die van de goddelijke heiligheid en gerechtigheid (2). Hij verlaat dan het land zijner vaderen, waar hij van den Heere tot Profeet was geroepen; zeker met de gedachte, dat hij buiten dat land, en buiten het rijk werwaarts hij de zending had ontvangen om henen te gaan, ook van die zending ontſlagen zoude zijn. Een ras beſloten karakter, den Profeet eigen, doet hem het plan omvatten om naar een vergelegen land te vluchten. Te Joppe beſtijgt hij een naar Spanje (*Tarteſſus*) beſtemd ſchip. De haven van Joppe en de zee in hare nabijheid is onveilig, en wordt voor een van de ſlechtſte van de kusten der Middelandſche zee gehouden. Daar voorbij (zegt een der nieuwſte aardrijkskundigen (3)) ſtrekken zich tot Gaza toe koraalklippen uit, welke de touwen der ſchepen verbrijzelen, en de ſchepen lichtelijk den ſtorm prijs geven. Aan deze kust, vol ſterke brandingen, ligt geen ſchip veilig tegen den opkomenden westerſtorm. Het is in zulke gevallen verkieslijker de ruime zee te kiezen." Het ſchip waarin zich Jonas bevond, werd door eene bijzondere ſchikking Gods door een geweldigen wind beloopen. Algemeen was het heidenſche volksgeloof, dat zich de goden in zulke gevallen voor de verachting hunner dienst op de ſtervelingen wreekten (4); een geloof, uit de wegen Gods met de menſchen, offchoon niet zonder verbastering, afgeleid (5). Men werpt het lot. Het valt op Jona; Jona moet zijn misdrijf boeten. Het ſcheepsvolk roept den God des Profeten aan, en brengt Hem, mede naar heidenſche zede, na genoten redding gewijde offers toe. De Profeet wordt op eene wonderbare wijze gered: een visch verſlindt hem, en hij blijft drie dagen en drie nachten in deszelfs buik (6). Hij belijdt zijne zonden, bidt vurig tot God, en wordt van den visch op het land geworpen.

(*Het vervolg hierna.*)

GESCHIEDENIS VAN HET VADERLAND.

Prof. J. BOSSCHA, *Neêrlands Heldendaden, van de vroegſte tijden af tot in onze dagen*, (Leeuwarden, bij Suringar, 1834) Eerſte Deel.

Meermalen reeds beriepen wij ons in dit Blad op onderſcheidene afdeelingen van het echt vaderlandſche werk, waarvan wij hier met genoegen de vervolleding tot een *Eerſte Deel* aankondigen. Bij afleveringen namelijk uitgegeven, wier inhoud aan derzelver belangrijke opſchriften altijd ten volle beantwoordden, vormen thands deze ſchoone tafereelen zedert de vroegſte tijden tot en met den leeftijd van Fredrik Hendrik, een bekwaam boekdeel, vermeerderd met eene Opdracht aan Z. K. H. den Prins Veldmaarſchalk, en met een Voorbericht, welks beſluit den geest van het boek zelve te zeer naar waarheid kenmerkt, dan dat wij het hier niet als deszelfs eerſte en beste aanbeveling op den voorgrond zouden plaatſen: *De Schrijver*, (dus luidt het bl. XXII) *heeft getracht te zorgen, om de waarheid nimmer op te offeren aan de natuurlijke zucht, om zijn eigen volk te prijzen; en waar hij bevonden mogt worden, hierin niet volkomen geſlaagd te zijn, ſchrijve men het aan zwakheid toe en onkunde, niet aan opzet of onbedachtzaamheid. Indien zijn werk geen andere vruchten dragen mogte dan ſtijving van nationalen hoogmoed, hij zou wenſchen het nimmer geſchreven te hebben; maar zoo het bevorderlijk mag zijn aan werkdadige Vaderlandsliefde, dan zal hij God danken voor de uren, welke hij daaraan heeft mogen beſteden.*

Met deze betuiging ſtemt ook allezins de inhoud van het werk overeen. Overal ſtraalt het in onze dagen zoo zeldzaam geworden voornemen door, om in de beſchrijving der verrichtingen van menſchen, toch niet de verheffing van menſchen als doel voor oogen te hebben; allerminst, ons reeds zoo buitenſporig tot zelflof en verheerlijking geſtemde geſlacht door de herinnering der voorvaderen daarin te ſtijven, maar veeleer te matigen, en zelfs op verſtandige wijze tot beſchaming te leiden. Want het zij dat hier de grootheid van eenen Willem den Eerſte en zijne broeders, of de heldenmoed der burgerijen, of de daden der Edelen, of de krijgskunst van eenen Maurits en Frederik Hendrik, met eene even fikſche pen als wel gegronde kennis en oordeel beſchreven worden; overal wordt, zoms door het eenvoudige verhaal reeds, op de hand van dien God gewezen, aan wien een ſteviger zoo wel als Godvreezender voorgeſlacht zoo gaarne de eere toebracht in alles.

Ook ſchroomt de Schrijver niet op meer dan eene plaats dit onderſcheid tusſchen onzen leeftijd en dien der vaderen krachtig, hoezeer altijd met edele eenvoudigheid, dikwijls misſchien zonder eenig opzet, te doen uitkomen. Men zie, bij voorbeeld bl. 323. Wij kunnen ons het

---

(1) Nah. III. v. 1. (2) Jona IV. v. 2.
(3) Ritter, *Erdkunde*, Th. II. S. 399.
(4) Cicero, *de Nat. Deor.* III. 26. Hor. Od. III. 2, 25, seqq.
(5) 2. Chron. XX. v. 36, 37.
(6) Onze Nederlandſche vertaling noemt den visch *een walvisch*, eene benaming die voor twee eeuwen zelfs in het Hollandsch (even als het Gr. κητὸς) aan alle monſterachtige groote visſchen werd gegeven. Tegen het verſtaan hierdoor van die ſoort welke wij hedendaagsch uitſluitend *den walvisch* noemen, pleiten vele redenen. Men zie den allezins belangrijken brief van Dr. A. Capadoſe, hierover voor eenige jaren uitgegeven, bij J. H. den Ouden. Amſt. 1828.

genoegen niet weigeren, eene belangrijke aanmerking, die nagenoeg aan het flot van dit eerste Deel (*de Belegeringen onder Frederik Hendrik*, bl. 491 en volg.) voorkomt, om derzelver treffende waarheid, hier over te nemen: »Hetgeen vroeger ten aanzien van MAURITS is »gezegd, ter verontschuldiging tegen de aanmerking, »die zou kunnen gemaakt zijn, als ware de lof van dien »Held in deze tafereelen van Neêrlands heldendaden te »veel op den voorgrond gesteld, datzelfde is ook op FRE»DERIK HENDRIK toepasselijk. En evenwel, hoe weinig »straalt dit door in de *Gedenkschriften*, onder zijn oog »opgesteld, waarin hij alles heeft doorgehaald, wat naar »de vermelding van zijnen lof kon zweemen. Trouwens, »zoodanig was in 't algemeen het karakter onzer vade»ren in hunnen roemrijksten tijd. Wezenlijke verdien»sten wist men zeer wel te beloonen, maar men schaamde »zich voor vleijerij en eigen lof. De bewondering eener »liefhebbende vrouw mogt naderhand het meesterlijk »penseel van JORDAENS door de afbeelding van den alle»gorischen triomf op de Oranjezaal bij *'s Gravenhage*, »dienstbaar doen zijn aan de verheerlijking van haren »heldhaftigen echtgenoot: het voorstel van sommige leden »ter Statenvergadering, om de uitvaart des Prinsen door »een prachtigen zegewagen te doen vergezellen, werd ver»worpen, omdat men vreesde, dat deze hulde zou zwee»men naar vleijerij. Wij zouden dan ook van menigen »Nederlandschen krijgsman, wiens naam nu slechts ter »loops in de geschiedenis vermeld wordt, de verdiensten »met meer uitvoerigheid in het licht hebben moeten stel»len, indien men destijds gewoon was geweest, van »voorbeelden eener loffelijke plichtbetrachting grooten »ophef te maken. Wat zouden een STAKENBROEK, een »JOHAN WOLFAARD VAN BREDERODE, een JOHAN VAN »WIJNBERGEN, en zoo vele anderen niet hebben kunnen »doen te boek stellen, indien de geest van zelfverhef»fing, welke in latere tijden zoo vele gedenkschriften »heeft doen in het licht komen, de mannen van dien »tijd had bezield, die de vermelding der gewichtigste »diensten door hen bewezen, ten hoogsten tot eene be»scheidene aanteekening in hunnen familie-Bijbel uitstrek»ten? (Een merkwaardig voorbeeld van dit laatste vindt men in de Bijlagen opgenomen). »Wanneer in dagen »van gevaar de schutterijen volvaardig uittogen, om de »grensvestingen te gaan beschermen (A°. 1622, 1624, »1629, 1632 onder anderen), wordt dit niet eens door »de pen der historieschrijvers vermeld. Het zijn de schrij»vers van de beschrijvingen der steden waaruit wij het »vernemen.” Doch het waren dan ook nog de tijden, waarin b. v. orders, als de volgende, in het leger geene vreemdigheid waren: *De soldaten* (bl. 480 in de aanteekening, uit AITSEMA bl. 1194) *kregen ook last dat de compagnien die de wacht hadden in de approches, alle avonts te ses uyren in parade souden trecken, in het quartier van den Colonel die commandeerde, om een psalm te singen, en een gebed te hooren.*

Wij zouden hier nog vele andere plaatsen uit dit recht aanbevelenswaardige boek kunnen aanvoeren van gelijken aart, om niet te spreken van de menigte derzulken, die hier ter proeve konden strekken van den klassieken en tevens altijd oorspronklijken stijl, zoowel als van de belangrijkheid der zaken, die dezen arbeid van den Hoogleeraar zoo bijzonder onderscheiden. Hetgeen toch, waarop wij overeenkomstig den aart van dit Blad voornamelijk de opmerkzaamheid wenschten te richten, is het getuigenis, dat ook wederom dit historisch gedenkstuk geeft aan eene waarheid, die wij onze natie nooit genoeg kunnen herinneren: *in God* was het, dat de vaderen, dat Neêrlands bevrijders en beschermers *kloeke daden* deden (Ps. LX. v. 14). De kracht, die dit ons plekje grond en het handvol volks dat daarop woonde, deed pal staan tegen het geweld der machtigste Mogendheden van Europa, was van Boven. Het was de hand van Hem, die Nederland onafscheidelijk met den stam van Oranje verbonden had in de verdediging niet alleen van de nationale, maar ook van de Europeesche vrijheid, de bescherming van Godsdienst *vrijheid* beide en *waarheid*.

De geleerde Schrijver doet ons in een tweede en derde boekdeel (insgelijks bij afleveringen uit te geven) de beschouwing der verdere Nederlandsche krijgsbedrijven, eerst die in de oorlogen tegen Frankrijk; daarna die in onzen leeftijd; eindelijk die van ouds ook buiten dit werelddeel verricht zijn, te gemoet zien. Ook deze gedeelten onzer Vaderlandsche geschiedenis zijn vol van dat zelfde getuigenis, hetwelk wij hier meer dan eens als het dierbaarste en gewichtigste voor onze Christelijke nationaliteit voor oogen trachtten te stellen. Het worde den Schrijver gegeven, met steeds dezelfde opgewektheid van geest zijnen allezins gewichtigen arbeid voort te zetten en te voleindigen; in nadruk, naar den bij hem zelven (het mag uit den inhoud des werks wel ondersteld worden!) diep gekoesterden wensch: *ter eere Gods!*

SPREUKEN.

Er is geene menschelijke macht, die niet ondanks haar zelve aan hoogere bedoelingen dan de hare dienstbaar is. God alleen weet alles naar zijnen wil te richten. Daarom wanneer men enkel op de bijzondere oorzaken ziet, is alles verwonderlijk, en echter gaat alles in eenen geregelden loop voort.

BOSSUET.

Wanneer ik zoovele menschen zie, die den Bijbel bezitten, en hem als het woord van God beschouwen, ja als de leer des heils en des eeuwigen levens, zonder daarin dagelijks onderricht en voedsel voor hun ziel te zoeken, zoo verbeeld ik mij, een kranke te zien die ontwaakt van zijn kwijnenden slaap, om van de hand des geneesheers het middel aan te nemen dat zijn herstel bewerken kan, maar het terstond naast zich stelt, het een en andermaal beschouwt, en op nieuw in zijn doodelijken slaap terugvalt.

* * *

De onderstelling dat het christendom in Europa weder zou kunnen worden vervolgd, schijnt ongerijmd, en is het evenwel niet. Als het toeziet en zwijgt, kan het worden geduld; maar men vergeet wel eens, dat het echte christendom, waar eene bedriegelijke rust heerscht, rustverstorend is.

Ned. Gedachten.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.